

ununda çölyak hastalarına zararlı olan ve serin iklim tahıllarında bulunan glüten bulunmadığından bu hastalar, gerek tanesini gerekse tanesinden elde edilen unu tahıllara karıştırmamak şartı ile rahatlıkla tüketebilirler. Ayrıca bunlardan saf olarak elde edilen yiyecekleri de (pilav, pasta, ekmek vb.) yine çölyak hastaları rahatlıkla tüketebilirler. Bitkinin tanelerinin yanında yaprakları ve sürgünleri sebze olarak tüketilmektedir. Taneleri pilav, çorba ve dolmalarda v.b. kullanıldığı gibi tanelerinden elde edilen unu saf veya diğer unlarla karıştırarak ekmek, bisküvi, kek, makarna, kurabiye gibi unlu mamullerde, tatlılarda, pudinglerde, dondurma külahı yapımında, patatesle birlikte patatesli yiyeceklerde, etli yemeklerde kullanılabilir. Likör ve içki yapımında da kullanılmaktadır.

ÇÖLYAK HASTALARININ UMUDU KARABUĞDAY

Bitkisel Üretim ve Bitki Sağlığı
Şube Müdürlüğü

No: B/58
2018

SAMSUN İL TARIM VE ORMAN MÜDÜRLÜĞÜ

<http://samsun.tarimorman.gov.tr>

E-Posta : samsun@tarimorman.gov.tr

Kılıçdede Mah. Abdülhakhamit Cad. No:5 55060 İlkadım/SAMSUN

Telefon : 0362 2313700 (3 Hat) Faks : 0362 2332163

SAMSUN
İL TARIM VE ORMAN MÜDÜRLÜĞÜ

ÇÖLYAK HASTALARIN UMUDU KARABUĞDAY

Kuzukulağıgiller (*Polygonaceae*) familyasının bir türü olan karabuğday (*Fagopyrum esculentum* Moennch.) köşeli buğday olarak da bilinmektedir. Tek yıllık bir bitkidir. Ülkemizde tarımı yapılmayan karabuğday (köşeli buğday) ; Çin, Rusya, Ukrayna, Kanada, ABD, Japonya, Fransa, Kazakistan gibi dünyanın birçok ülkesinde yetişmektedir. Karabuğday'ın tahıllarla hiçbir akrabalık bağlantısı yoktur. Tahıllar, *Gramineae* familyasından olup, karabuğday ise *Polygonaceae* familyasına ait bir bitkidir.

BOTANİK ÖZELLİKLERİ

Karabuğday, kazık köklü olmakla birlikte çoğunluğu toprağın üst 25 cm'lik kısmında yoğunlaşmış fazla miktarda saçak köklerle donatılmış yüzeysel kök sistemine sahiptir. Otsu yapıda tek yıllık bir bitki olan karabuğdayın bitki boyu 50-125 cm'dir. Sap yapısı dallanma şeklinde olup, dallanma sayısı bitki, ekim aralığı ve çevre şartlarına göre değişmektedir. Geniş yapraklı bir bitki olan karabuğdayın yaprak şekli, bitkiye ve dal üzerindeki çıkış yerlerine göre değişmektedir. Yapraklar kalp şeklinden ok şekline kadar değiştiği gibi yaprak sapları kısa ve uzun olabilmektedir. Salkım oluşturan çiçekler uç yada yaprak koltuklarında bulunur. Çiçek beşli poligon olup çiçek rengi açık yeşil-beyaz, beyaz, pembe veya kırmızıya kadar değişmektedir. Çiçeklerinde sekiz adet stamen olup, bir adet yumurtalığı vardır ve yumurtalığında bir adet tohum

bulunur. Çiçeğin dip kısmında yuvarlak sekiz adet sarı nektar kesesi vardır. Yabancı tozlaşan bir bitkidir. Böcek, arı ve rüzgar yardımıyla tozlaşma ve dölleme olmaktadır. Çiçeklenme hasada veya soğuklara kadar devam etmektedir (ortalama 45 gün).

Çeşitlere göre tohumun rengi ve şekli farklılık göstermektedir. Genelde köşeli olan karabuğdaydaki tohum şekli, yuvarlağa kadar değişebilmektedir. Tohumları tane ve kabuktan oluşur. Kullanımda tohum kabuğu tohumdan ayrılır. Tohum rengi kestane, gümüş-gri veya siyah renklerde olabilmektedir. Tane iç rengi beyaz unludur. Üniform olgunlaşma görülmeyen karabuğdayda, iyi bir tohum verimi için tozlayıcı böceklere ihtiyaç vardır.

TARIMI

Karabuğday bitkisi 0-4200 m yüksekliklerde; verimli olmayan marjinal yerlerde yetiştirilebilmektedir. Drenajı iyi orta tip topraklar oldukça uygundur. Asitli topraklara (pH 4-6) toleransı iyidir.

Karabuğday iklim isteği bakımından kısmen seçici olup daha çok iklimin nemli ve serin olduğu yerlerde

çok iyi şekilde yetişmektedir. Yetiştirme süresi 8-14 haftadır. Karabuğdayın kök sisteminin yüzeysel olması ve tohumunun küçük olması sebebiyle tohum yatağının hazırlanmasına azami hassasiyet gösterilmelidir. Dona karşı çok hassas olduğu için ilkbaharda son donlar geçtikten sonra veya sonbaharın ilk donlarından 12 hafta önce ekilmelidir. Tohum çıkışı 7.günde başlamış olup; 10. günde çıkış tamamlanmıştır. Tohumlar 2-3 cm derinliğe ekilmelidir. Makeneli veya serpm şeklinde ekim yapılabilir. Tahıl mibzeri kullanılarak yapılan makineli ekimde dekara 5-6 kg tohum kullanılır. Bir dekara 170-180 bin bitki olacak şekilde tohum kullanımı tavsiye edilir. Mibzerle ekimlerde sıra aralığı 15-20 cm olmalıdır.

Karabuğday diğer bitkilerden daha etkili bir şekilde topraktaki fosforu kullanabilmektedir. Fazla azot tane verimini düşürür. Fakir ve verimsiz topraklarda az miktarda gübreleme yapılmalıdır. Sulamaya ihtiyaç olursa ekimden sonra sulanmalıdır. Sulama sayısı iklime göre değişmektedir.

KULLANIM ALANLARI

Karabuğday öncelikli olarak insan beslenmesinde kullanılmakla birlikte hayvan beslenmesinde yem bitkisi olarak, arıcılıkta nektar kaynağı olarak, toprak ıslahında yeşil gübre ve toprak düzenleyicisi olarak da kullanılmaktadır. Sapları slaj yapımında slaja karıştırılır. Karabuğday tanesi ve